

Thomas Sporn, Die "Stadt zu polnischem Recht" und die deutschrechtliche Gründungsstadt, Frankfurt am Main, Bern, Las Vegas 1978; Europäische Hochschulschriften: Reihe 2, Rechtswiss.; Band 197; str. XXXIV + 181

"Města na právu polském" byla po desítky let předmětem zkoumání polské medievalistiky, která - v opozici proti tvrzení o německém původu měst - se snažila prokázat, že již před proniknutím městského zřízení a městského práva z německého sousedství existovala města domácí, jež už měla svá práva a své zvláštní postavení. Toto přesvědčení v poslední době vážnými věcnými důvody vyvraceli sami polští vědci a jen setrvačností a lpěním na starších názorech se objevují ještě jeho některé pozůstatky i v novějších spisech. Od vleklých polemik nad městy polského práva si nelze, žel, odmyslet ve značné míře nacionalistické zabarvení, které leckdy apriorně zkreslovalo nejen výsledky bádání, nýbrž často i přístup k pramenům a jejich hodnocení.

Thomas Sporn v úvodu své práce usiluje výslovně vymanit se z nacionalně zkresleného pohledu na problematiku a je třeba přiznat, že se mu to ve značné míře skutečně daří. Pro své vývody se snaží získat si nejprve solidní základnu rekapitulací výsledků dosavadního bádání. Od prvních náznaků na prahu našeho století přes meziválečné období až k nejnovějším pokusům probírá bohatou literaturu polskou i méně četnou německou a ukazuje, jak v ní soupeřily dvě základní konstrukce, teorie evoluční, hlásaná vědci polskými, a teorie kolonizační, jež byla výzbrojí historiků německých. Autor dospívá ke zjištění, že přiostrhování sporu těchto tendencí bylo výsledkem i novodobého nacionálního napětí. Ale i mezi autory téhož základního směru, zastánci evoluční teorie, kteří hájí existenci měst na právu polském, není jednoty v základním pojetí a jejich východiska metodická i ideová jsou často dosti rozdílná.

Autor prokázal dobrou znalost příslušné literatury polské a podařilo se mu podat přehled dosud vyslovených názorů se snahou o jejich věcné vystižení. Z jeho podání lze poznat, že v současné době jsou zastánci teorie evoluční a měst na polském právu na jasném ústupu a že jejich někdejší argumenty ztrácejí věcnou platnost, když byly vyvráceny přesnými analýzami zvláště Buczkovými a Zientarovými.

V další části práce se Thomas Sporn pokusil o stručné vyličení vytváření městských center na polském území, věnoval pozornost struktuře i organizaci měst tzv. kastelánských a ve zvláštním exkursu i výjimečné situaci měst pomořanských. Pozornost při tom věnuje i stavební a hospodářské povaze suburbií a přechází pak ke sledování změn, jež přivodilo nové německé osídlení. Posledním stupněm vývojové linie je pak založení města podle německého práva.

Autor nakonec ve svém shrnutí dosažených výsledků konstatuje, že nelze pokládat existenci "města na polském právu" za prokázanou. Ani "evoluční teorie" jako komplex obsahově konformních názorů neexistuje. Založené právní město bylo zprvu v národnostním, sociálním a hospodářském smyslu cizím tělesem na starém sídelním území a také z topografického hlediska měnilo kontinuitu vývoje měst. Pojem "město na právu polském" jako opositum "města na právu německém" nemá oprávnění.

Jisto je, že Sporn nedospěl ke svým výsledkům bez vážných důvodů. Je mu třeba přiznat, že při polemice s některými polskými historiky zachovává věcný tón bez jakéhokoli snad tendenčního snižování jejich úsilí a že ani dosavadní literatura německá nezůstala ušetřena jeho výtek. Rozhodný útok, který proti víře v město na právu polském zahájil K. Buczek, k němuž se připojili i další polští vědci, našel v knize Spornově další potvrzení.

Nicméně ani Spornovy vývody, jakkoli je třeba je přijímat s veškerou vážností, nejsou prosty závažné slabiny, totiž v příliš vyhoceném postavení antiteze "město na právu polském" proti "německoprávnímu založenému městu". I když sami zastáváme mínění, že institucionální město představuje v mnoha směrech nový tvar, přece jen termín "Gründungsstadt" nemá plné oprávnění, neboť již jeho prostým použitím se vlastně pojmově popírá v mnoha případech zjistitelná kontinuita mezi preurbánním sídlištěm a skutečným městem a tím se podceňují i dosavadní předpoklady pro úspěšný rozvoj ve skutečné město. Výraz "Gründungsstadt" má oprávnění vlastně jen pro skutečně nově vytvořená města, vznikající na zeleném drnu. Autor také podlehl mimovolně v německé literatuře běžně užívanému termínu "německoprávní město", který rovněž sám v sobě přináší určitou nepřesnost. Jistě nikdo nebude popírat, že městské právo přicházelo na území středovýchodní Evropy především v podobě německých městských práv, ale pominuta je při tom výsostná moc pánů území, která teprve mohla autorizovat zdomácnění práva a zaručit jeho nositelům potřebnou ochranu. Již v samém obsahu termínů, jak jsou běžné v německé historiografii, a jak jich bez dalších úvah užil i T. Sporn, je sotva únosné vyostření protikladů v míře, v jaké patrně se ve skutečnosti neprojevíly.

Jiří Kejř